

Bencze Mihály

Hermann Antal

(1851–1926)

Az 1990-es évek elején Szabó Sámuel, Reiff István, Fodor Sándor és e sorok írója hozzákezdünk ez egykori brassói Római Katolikus Főgimnázium tanári karának az összeírásához, valamint az életrajzi adatok összegyűjtéséhez. Részben sikerült sok egykori tanár életrajzát befejezni, de még soknak hiányos az életrajza. Nemrég sikerült egy régebbi írat által azonosítani Hermann Antalt, aki nemcsak iskolánk büszkesége kéne hogy legyen, hanem a művei és tevékenysége által az egész magyarságé is.

Hermann Antal 1851. július 30-án született Brassóban. Elemi, majd középiskolai tanulmányait Brassóban és Kolozsváron végezte. Az 1870/71-es tanévben a bécsi egyetemen filozófiát tanult, ezt követően 1872-ben a brassói Római Katolikus Főgimnázium tanára, a katolikus szászok pártjának az elnöke és a Nemere napilap szerkesztője lett. Tanulmányait Kolozsváron folytatta a magyar és német nyelv- és irodalomszakon, amit végül 1875-ben Budapesten fejezett be. Rá egy évre már bölcsészdoktor, doktori értekezése: *Opitz Márton Erdélyben*. Innen a pancsovai állami főreáliskolába kerül tanárnak, egyben a Banater Post helyi lap főmunkatársa is lesz. Hét év után Budapestre kerül a Pedagogiumba, melynek öt év után az igazgatója lett az 1920-as nyugdíjazásáig.

A kolozsvári egyetem német tanszékének professzora, Meltzl Hugó– aki az összehasonlító folklórkutatás hazai megalapítója volt – Hermann figyelmét a népelet tanulmányozására irányítja. Magyar, német, román, horvát, francia, olasz, spanyol és cigány nyelven beszélt, így lehetősége volt a pancsovai tartózkodása idején tanulmányozni és megérteni a Bécsből irányított nemzetiségi konfliktusokat. Erdélyiként az együttélő népek kultúrájának kölcsönös megismerésében és tiszteletben tartásában látta a megbékélés kezdetét.

A Kisfaludy Társaság elnökének, Gyulai Pálnak a felkérésére 1888-ban újra Brassóba látogatott. Első felesége Heller Júlia lett.

Most néhány szóban fontosabb tevékenységeiről.

A cigányok körében végzett gyűjtő- és kutatómunkája korszakalkotó volt. Eredeti cigányzenét örökített meg, és vizsgálta a magyar és a cigány zene kapcsolatát. Alruhában élt a cigányok között, ahová néha elkísérte barátja, a brassói Wlislócki Henrik. Első cigánymese fordítását a Magyar Salon folyóirat közölte 1886-ban. Részt vett az 1893-ban végzett országos cigányösszeírásban, és elítélte a cigányok erőszakos letelepítését. A cigánykérdés megoldásaként az iskolázást szorgalmazta, egy kolozsvári nevelőintézet létrehozásán fáradozott, de kísérleteit megghiúsította a világháború. József Károly főherceggel kidolgozták a cigány nyelvtant, melynek német nyelvű fordítását Hermann végezte el.

Saját költségén 1887 júniusában, Wlislöcki Henrikkel és Katona Lajossal megjelentette a nemzetközi Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn (1887–1907) és az Ethnologiai Közlemény folyóiratokat. Mindkettő rövid időn belül a tudományos világ elismerésének örvendhetett, és megkapta József főherceg jelentős anyagi támogatását is. Az első folyóirat a Cigánykutatók Nemzetközi Társaságának hivatalos folyóirata lett, Hermann pedig e társaság főtitkára. Kongresszusokon előadásai nemzetközi érdeklődésnek örvendtek, beválasztották a berlini, müncheni, bécsi embertani társaságba, a londoni nemzetközi folklór-tanácsba, a kelet-ázsiai bizottságok tagjai közé.

1889. január 27-én megalapította a Magyarországi Néprajzi Társaságot, melynek Hunfalvy Pál lett az elnöke, Hermann a titkára és Katona Lajos a jegyzője. Kitartó szervező munkával elérte, hogy több mint száz kutató kapcsolódott be Erdély néprajzi feltárásába. Több ezer kötetből álló néprajzi szakkönyvtárát is a társaságnak ajándékozta. A társaság 1890-ben elindította az Ethnographia folyóiratot, mely napjainkban is a néprajzkutatás legrangosabb folyóirata.

Hermann a társaság első közgyűlésén felvetette a budapesti Néprajzi Múzeum alapításának a gondolatát. 1894-ben – Xantus János halála után – Jankó János az európai gyűjtemények sorába emelte ezt a múzeumot. Az ezredéves kiállításon Hermann tervezete alapján mutatkozott be a magyar muzeológia.

Kolozsváron 1891-ben megalakult az Erdélyi Kárpát-Egyesület (EKE) – melynek célja Erdély turisztikai adottságainak ismertetése – ennek Hermann is alapító tagja, 1892-ben pedig létrehozták az Erdély c. honismereti folyóiratot, melyben színvonalas tanulmányok és fényképek népszerűsítették Erdély szépségeit. A lap 1898-ban közzétette Hermann felhívását Erdély néprajzi kataszterének elkészítésére, így megkezdődött a népi tárgyak gyűjtése, Marosvásárhelyen, Kolozsváron, Sepsiszentgyörgyön kisebb néprajzi múzeumok létesülnek, Hermann pedig az erdélyi néprajzi múzeum létrehozását kezdeményezi. 1902. október 12-én a Mátyás-szobor leleplezésével megalakult az Erdélyi Kárpát Múzeum, melyet Hermann értékes könyvtárával gazdagított, valamint ezen belül ő alapította a Hétfalu csángó gyűjteményt, közreműködött a szamosújvári Örmény Múzeum, a brassói szász, a dévai, a tordai és a dési történeti múzeumok alapításában.

Az 1897-es tanévtől a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen az általános és a hazai etnográfia magántanára lett. Az ő tanítványai voltak a magyar néprajztudomány későbbi nagy egyéniségei: Visky Károly, Györffy István, Szendrey Zsigmond, Seprődi János és Biró Lajos. Pályatársai közül Vikár Béla, Jankó János és Sztripszky Hiador is látogatta előadásait. A trianoni döntés kerébe törte az ő világát is. 1921-ben Szegeden folytatta működését a Ferenc József Tudományegyetem, ahová 1923-ban ő is átköltözött második

feleségével, Cs. Jóna Arankával. Tevékenységének hatására 1929-ben elsőnek itt létesült Csonkamagyarországon néprajzi tanszék. *Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képeiben* c., 21 kötetes hatalmas munka néprajzi szerkesztője. A szerzők között ott találjuk József főherceget, Moldován Gergelyt, Téglás Gábort, Jókai Mórt, Eötvös Károlyt, Benedek Eleket és Mikszáth Kálmánt is.

1910-ben Vácra költözött, és ott mint nyomdatulajdonos megjelentette a következő folyóiratokat: Első Váczi Sajtó, Magyar Zenetudomány, Orpheus, Siketnémák Képes Lapja, Vác és Vidéke. A nyomdát Hermann Károly fia vezette, aki végül eladta egy budapesti nyomdásznak.

1919 márciusában Nyugat-Magyarország kulturális felügyelője, a tanácsköztársaság idején Kismarton művelődési biztosaként a cigánykérdés megoldására tervezetet dolgozott ki. Az első világháború végén a Hazai Németek Tanácsa felkérésére a németység magyar földön maradásáért kultúrfelügyelő lett, meggátolva a németek Ausztriához való átpártolását.

Hermann Antal 1926. április 15-én hunyt el Szegeden, kéziratok hagyatéka a Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtárának különgyűjteményében található. Jó lenne, ha akadna brassói kutató e hagyaték feldolgozására.

